

Baharlık Kitap Dizisi **37**

PSİKANALİZ YAZILARI

kaygı
anxiety

Sonbahar 2018

BAĞLAM

Bağlam Yayınları 454
Psikanaliz Yazıları
Baharlık Kitap Dizisi 37
Kaygı
Sonbahar 2018

ISBN: 975-6947-36-5 (TK No)
978-605-9911-48-1 (37. Cilt)

Psikanaliz Yazıları
Yayın Yönetmeni: Talat Parman
Yayın Kurulu: Talat Parman, Ayça Gürdal Küey,
Behice Boran, Evrem Tilki
Danışma Kurulu: Talat Parman, Ayça Gürdal Küey, Elda Abrevaya,
Raşit Tükel, Vehbi Keser, Zehra Karaburçak Ünsal

Birinci Basım: Aralık 2018
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Kapak Görseli: Joan Miró, *Tête d'homme*, 1935
Baskı: Umut Kağıtçılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
Fatih Cad. Yüksek Sok. No: 11/1 Başakhan Merter/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 11081
Matbaa Sertifika Numarası: 22826

BAĞLAM YAYINCILIK Hobyar Mah. Narlıbahçe Sok. No: 9/3 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

SUNUŞ

Psikanalist olmak ve elbette psikanalist olarak kalmak bir sürekli çabaysa eğer bunun hiç de yalnız bir çaba olmadığı açıktır. “Psikanalitik yetkinleşme” sürecindeki bir analistin izlediği olguları yetkinleştirici bir analistle paylaşması onun yetişme sürecinin vazgeçilmez unsurlarındandır.¹ Ancak analistlerin böyle bir zorunluluk olmadığında da analizanlarından sözlü ya da yazılı sunumlarında söz ettiklerine sıklıkla rastlıyoruz. Bu paylaşımın karşı aktarımın yoğunluğunu azaltma etkisi vardır şüphesiz. Ama her şeyi, elbette etik sınırlar içinde, bir üçüncüyle paylaşabilirim demek aslında psikanalitik ikili uğraşta üçüncünün her zaman var olduğunu da kabullenmek demektir. Bu ilk vazgeçiştir ve elbette özne oluşun ilksel vazgeçişlerine gönderme yapar. Ancak yine de psikanalistler için analizanlarından söz etmek zordur.

Fransız gazeteci Violaine de Montclos cesur bir çabaya girişir; on yedi psikanalistten “Yeğledikleri hastaları”nı² anlatmalarını ister. Burada analistler niteliksel bir seçim yapmak zorundadırlar; yeğledikleri yani belki en sevdikleri/sevmedikleri, en unutamadıkları ve şüphesiz çalışmaktan en çok /en az keyif aldıkları analizanlarından söz etmelidirler. Psikanalist olmak sertiveninde yirmi yılı geride bırakan bir psikanalist olarak aralarında Bernard Golse, Gérard Bonnet, Roland Gori gibi hayli

¹ Psikanaliz formasyonu ne bir eğitim ne de bir öğrenimdir demiş ve o nedenle şimdilik formasyon sözcüğünü yeğlediğimizi belirtmiştik. (Bkz *Psikanaliz Yazıları*, No: 25, Psikanaliz Formasyonu dosyası). Ancak bugün Yavuz Erten’in Ekim 2018’de gerçekleşen 54. Ulusal Psikiyatri Kongresindeki panele önerdiği “psikanalistleri nasıl yetiştiriyoruz” başlığından yola çıkarak “formasyon” yerine “yetkinleşme” sözcüğünü kullanıyorum. “Psikanalitik yetkinleşme”, “psikanalitik formasyon” sözcüğüne yeğlenmelidir. Unutmamak gerekir ki bir bilim ancak kendi sözcüklerine sahip olursa bir bilim dili oluşturabilir. Sigmund Freud, dönemindeki güncel dili yeterli bulmamış psikanaliz sözcüğünde olduğu gibi yeni sözcükler üretmekten uzak durmamıştır. Psikanalizin çevrildiği birçok dilde bu yaklaşım benimsendiğine göre bizlerin de bu geleneği izlememiz tepki uyandırmamalıdır.

² Violaine de Montclos, *Leur Patient Préféré*, Stock, Paris, 2016.

ünlü ve önemli adların yer aldığı bu listeye dahil olan psikanalistlerin, yansızlık (neutralité) ilkesini aşarak bu seçimi nasıl yaptıklarını kendime sormadan edemiyorum. Bu kitabı okuyan her psikanalist bu soruyu soracaktır kendisine, elbette her analizan da. Böyle bir seçim yapmak biraz önce gönderme yaptığım vazgeçişlere en azından yan tutmaktan vazgeçişten vazgeçişle alçak gönüllü ve zorunlu bir karşı çıkıştır.

Dinlediklerini bir gazeteci titizliği ve dürüstlüğü ile kaleme alır Voilaine de Montclos. Soğuk ve mesafeli satırlar değildir bunlar. Ancak psikanalitik uğraşın ne denli tuhaf ve muhakkak Freud'un kullandığı anlamda ne denli tekinsiz olduğunu gösterir. Freud Unheimlich'e "tedirgin edici tanıdıklık" anlamını vermiştir. Psikanalitik uğraş ve hem analizan hem de analist için oluşan süreçler işte bu anlamda tekinsizdir; eskiyi, geçmişi psikanalitik sözlüğe uygun olarak söylersek "eski" yaşantıyı yeniden gündeme getirdiği için. Eski olan yeniden hem de anımsama olarak değil bir yineleme olarak gündeme gelmektedir.

Kitapta yer alan on yedi anlatıda aslında otuz dört öykü dile getirilmiştir. Analist ve analizan arasındaki bu çifte buluşmada her ikisinin de geçmişi ve bugünü sorgulanır. Ancak şu vurgu da yapılarak: psikanaliz her şeyden önce bir vazgeçiş (renoncement). Çünkü divana uzanmak ve serbest çağrışımı kabullenmek çocuksu tüm güçlülükten temel bir vazgeçiş. Elbette psikanalist de önce kendi bireysel analizinde vazgeçer bu tümgüçlülükten. Analist olarak çalışmaya başladığında ise bir başka vazgeçmeyle karşı karşıyadır; Freud'un dediği gibi "tedavi edici ve eğitici olmanın gururlarından" da vazgeçmelidir.

Burada bir karşı çıkış olabilir; analizan bir sorunu çözmek için gelmiştir analiste, istekte bulunan odur. Buna önce Lacan'ın yanıtıyla karşılık verelim; analist bildiği varsayılandır (supposé savoir), ama bilen değildir. Ama yalnızca bilen olduğu varsayılan olmak konumundan değil bilen olmaktan da vazgeçmelidir. Çünkü psikanalist analizanın söyleminin hileli olduğunu da bilmektedir. Laurence Kahn, Michel Enandeu ile yaptığı nehir söyleşisinde Freud'un düş kuramını geliştirirken onun için önemli olanın düş uğraşında olup bitenler olduğunu ve bunun da temelinde bir biçim değiştirmeye (transformation) dayandığını belirttiğini vurgular. Ancak böylesi bir biçim değişiminin olabilmesi için bir değiştirici unsurun da olması gerekir.

Analitik uğraş sırasında aktarım bu değiştirici unsurlardan biri olarak ortaya çıkar. Ruhsal açıdan en çok yatırım yapılan en çok bastırılanıdır. Tıpkı en çok yasaklananın en çok arzulanan olması gibi. Kendine bile açıklanamayan, kabullenilmeyen aşk veya öldürme arzuları bastırılır, ama bunlar çok sessiz ve kayıtsız bir biçimde bilince geri döner. Peki nasıl olasıdır bu? Laurence Kahn şöyle diyor: “*Bu olasıdır, çünkü düş uğraşı sırasında kabul edilemez, itiraf bile edilemez bilinçdışı arzu ile bilincin içeriğinden kuşkulamayacağı kabul edilebilir bir biçim arasında bağlar oluşur. Bu bir hiledir, çünkü bu şekilde bilinç farkında olmadan bastırılanla ilişki kurmuş olur (...)* Bastırılan unsur bilince çıkarılır, ama bilincin haberi olmaz bundan.”³ Öyleyse psikanalist her ne kadar serbest çağrışımı bir kural olarak koysa da ruhsallığın yapısı gereği analizanın söyleminde “hile olmayacağını” düşünmekten bile vazgeçmelidir.

Voilaine de Montclos’unun bu küçük ama önemli kitabı bize analistin çalışma koşulları ve analizana ait özellikler ne olursa olsun psikanalistin her zaman psikanalist olarak kalması ve kendisini bu şekilde tanımlaması gerektiğini gösteriyor. Analist hastanede de çalışsa, muayenehanesinde de analizanı yedi yaşında da olsa, yetmiş beş yaşında da, o her zaman psikanalist olmayı başarmalıdır.⁴ Her zaman söylendiği gibi analist olmak çabası yalnızca nasıl psikanalist olunduğuyla değil, belki daha çok nasıl psikanalist kalınacağıyla ilgilidir. Bu belki de bir psikanalist için en zorlu çabadır!

Psikanaliz Yazıları’nın 38. sayısı 2019 ilkbaharında yayınlanacaktır. Yazı ve çeviri önerilerinizi lütfen psikanalizyazilari@yahoo.com.tr adresine gönderiniz.

TALAT PARMAN

³ Laurence Kahn, *Fiction et Vérité Freudiennes*, Les belles lettres, Paris, 2018, s.45.

⁴ Danışanların yaşına göre “analizan” teriminin kullanılmasını sorguladığım yazı için bkz. Talat Parman “Ergen Psikanalizi var mıdır?” *Psikanaliz Defterleri*, Çocuk ve Ergen Çalışmaları 1, YKY, İstanbul, 2018, s.112.

İçindekiler / Contents

sunuş | 5
presentation
TALAT PARMAN

önsöz | 11
preface
TALAT PARMAN

kaygı yaratan ve gideren baba | 13
anxiety provoking and calming father
ALİ ALGIN KÖŞKDERE

beden ve kaygı
psikosomatik ve hipokondriye bakış | 29
body and anxiety a perspective on psychosomatics
and hypochondria
PEYKAN GÖKALP

tekinsiz | 37
the uncanny
ZEHRİ KARABURÇAK ÜNSAL

korkuyorum sana aşktan söz etmeye! | 51
i'm afraid to tell you about love!
BENGÜ BERKMEN

çocukta nevrotik kaygılar | 61
neurotic anxieties in childhood
FUNDA AKKAPULU

erken dönem ve kaygılar | 71
early period and anxieties

NERGİS GÜLEÇ

seansta kaygılar ve psikanalistin birincil tasası | 85
session anxieties and the analyst's primary preoccupation

TALAT PARMAN

gerçeğin eşliğindeki kaygı | 95
anxiety on the verge of the real

CEYLİN ÖZCAN

dosya ötesi / other topics

laurent danon-boileau ve onun konferans metni üzerine birkaç tanıtıcı not | 105

some notes to introduce laurent danon-boileau and his text

TALAT PARMAN

analizdeki sözde, çağrışımsallık ve eylem | 115
language in analysis: acting and/or associating

LAURENT DANON-BOILAEU / ÇEVİREN / TRANSLATED BY ORÇUN TÜRKAY

hasetten hasada | 133
from envy to harvest

GÖKÇEN YILDIZ

ingilizce özetler | 145
summaries

etkinlik duyuruları | 151
activities

önsöz

Kaygı insan ruhsallığının en önemli unsurlarından biridir. O nedenle ruhsallığı ve ruh sağlığı alanında çalışan disiplinlerin vazgeçilmez bir biçimde ele aldıkları bir konudur. Dahası psikiyatrinin sınıflandırmalarına giren hemen tüm hastalıklarda (DSM diliyle söylersek tüm bozukluklarda) kaygı hemen daima bir belirti olarak klinik tabloya dahil edilir. Elbette psikanaliz de Sigmund Freud’un kaygıya verdiği önemle birlikte bu geleneğin izleyicisi olmuştur.

Psikanaliz Yazıları’nın bu dosyasına “Kaygı” konusunu önerirken İstanbul Psikanaliz Derneği’nin düzenlediği yakın tarihli iki toplantıda, 2013 Bursa Psikanaliz Günleri ve 2018 Kıbrıs Psikanaliz Günleri’nde kaygının etkinlik konusu olarak seçilmiş olmasından yola çıktık. Elbette her iki etkinlikte bu konunun ele alınması rastlantısal değildi. Ruh-sal belirleyicilik ilkesini kabul ettiğimize göre tüm seçimlerin bir nedeni olduğunu biliyoruz. 2013’de Gezi başkaldırısının kanlı bastırılışından sonra Bursa’da kaygıyı tartıştık. 2018’de ise Kıbrıs sorununun çözümsüzlüğünün artık neredeyse bir yazgı olarak kabul edildiği ve bunun yarattığı kaygının ağır bastığı bir dönemde aynı konuyu seçtik.

Psikanalistler olarak ne bireysel ne grupsal düzeyde içinde yaşadığımız dönemin, ülkenin ve koşullarının dayatmalarından tümüyle soyutlanmamız olası değil. O koşulların hem analizana hem de analiste yaşattıklarının kuramsal karşılıklarını zorunlu olarak bulmalıyız. Psikanalitik kuram analist analizan çalışmasının “bugün ve burada”sında yer almasa da, seans öncesi ve sonrasında analistin yaşlanacağı, dayanacağı dahası yardım alacağı bir “üçüncü”yü oluşturmaktadır. İşte belki de bu nedenle psikanalistler çok sık toplantı düzenler, bir araya gelir ve dışardan bakıldığında bitmek tükenmek bilmez gibi görünen kuramsal ve klinik tartışmalara girişirler. Psikanalistler yalnız olamazlar. Bernard

Penot'nun dediği gibi "tek başına bir psikanalist şüphe uyandıran" bir kişidir. Bu bağlamda psikanalistin benzer ötekilere yani diğer analistlere, hem dikey (kuşaklar ötesi) hem de yatay (akranlar) düzlemlerde bağlanma gereksinimi olduğunu ve bu gereksinimin dış gerçekliğin zorlamaları söz konusu olduğunda daha da arttığını söyleyebiliriz.

Bu iki toplantıyı psikanalizin yeni geliştiiği ve o nedenle hem kaygı yarattığı hem de kaygılandığı iki yerde yapmış olmamız da şüphesiz bir rastlantı değildi. Böylece kaygıyı hem zaman hem de mekân olarak baskın olduğu ortamlarda, insan ruhsallığının dıştan ve içten gelen tehlikelere karşı vazgeçilmez bir tepkisi olarak ele aldık ve onu üzerinde konuşulacak, tartışılacak ve şimdi yaptığımız gibi üzerinde yazı yazılacak bir konu olarak görmüş olduk. O nedenle bu dosyadaki yazıların çoğunluğu Bursa ve Kıbrıs Psikanaliz Günleri'ndeki konuşmaların metinlerinden oluşmaktadır.

TALAT PARMAN